

Veronika Mila Popić

MSGR. ADAM MUCHTIN I REDOVNICE

dr. sc. Veronika Mila Popić

Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog,

Provincija Majke Dobrog Savjeta – Rijeka

UDK: 258: [[271.92-9:616-083](497.5SUŠAK)"1926/1949"]+[267]]MUCHTIN,

Adam "1935/1942"(042)(091)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 13. lipnja 2016.

Članak donosi prikaz dušobrižničkog djelovanja Adama Muchtina usmjerenog prema članicama Družbe sestara milosrdnica svetog Vinka Paulskog – Zagreb u sušačkoj bolnici od 1935. do 1942. godine. Nadalje, temeljem dostupne dokumentacije, donosi se i pregled daljnje suradnje s članicama iste družbe na različitim područjima Muchtinova djelovanja. Analizira se društveno-povijesni kontekst, kao i kontekst duhovnosti Hrvatskog katoličkog pokreta koji je usmjeravao Muchtinove pouke usmjerene prema ženama, kao i prema redovnicama, na što ukazuju dva Muchtinova teksta (“Zaručnica Kristova” i “Krist i žene”). Rad donosi i prikaz djelovanja sestara milosrdnica u sušačkoj državnoj bolnici u razdoblju Muchtinova djelovanja u svojstvu bolničkog kapelana, kao i podatke o daljnjoj suradnji članica Družbe s Muchtinom u prvim godinama nakon osnivanja Župe sv. Male Terezije od Djeteta Isusa u Podvežici.

Ključne riječi: redovnice, milosrdnice, Hrvatski katolički pokret, zdravstvo, Sušak.

* * *

Uvod

Adam Muchtin svoje je pastoralno djelovanje usmjereno prema ženskim redovničkim zajednicama razvio tijekom međuratnog vremena i to u desetogodišnjem razdoblju od 1932. do 1942. godine, kada je Sušak bio administrativno odvojen od Rijeke, koja je pripadala Kraljevini Italiji. Što se tiče crkvene teritorijalne administracije, Sušak je u tom razdoblju pripadao Senjsko-modruškoj biskupiji, na čelu koje je od 1932. do 1934. godine bio biskup Ivan Starčević, kojega je naslijedio biskup Viktor Burić. Nadalje, na Sušaku je do godine 1938. postojala samo jedna župa i to Župa svetog Jurja na Trsatu. Slijedilo je osnivanje Župe svetih Ćirila i Metoda, godine 1938., a inicijativom Adama Muchtina

osnovana je 1942. godine Župa svete Male Terezije od Djeteta Isusa u Podvežici.

U pogledu sveukupne atmosfere koja je vladala s obzirom na društveno-političke okolnosti, kako je naglašavao biskup Starčević, Sušak je bio “najugroženije mjesto u senjsko-modruškoj dijecezi” i to zbog višegodišnje talijanske okupacije, zahtjevne dinamike vlastite lučkim gradovima, potom zbog intenzivnog širenja liberalizma i socijalizma, kao i “favoriziranja pravoslavaca u kontekstu međuratne Jugoslavije.”¹ U vezi vjerskih gibanja, promatrano razdoblje suštinski određuje Hrvatski katolički pokret, koji je u Rijeci a time i na Sušaku dobio dodatan zamah zbog veće involviranosti krčkog biskupa Antona Mahniča u njegovo širenje na ovom području.² Oni sušački svećenici koji su aktivno sudjelovali u pokretu, a to su prvenstveno bili Martin Bujanj, Josip Blažina i Adam Muchtin, zbog prethodno navedene složenosti situacije, bili su uz nastojanje oko obrane katoličkih vrijednosti (koje su bile suprotstavljene dominantnom liberalizmu) usmjereni i prema isticanju hrvatskoga identiteta grada.³

Središte crkvenih i političkih događanja, dakle katoličke obnove s kojom je bila nužno povezana i nacionalna, predstavljao je na Sušaku samostan Hrvatske provincije Milosrdnih sestara svetog Križa (sa sjedištem Provincije u Đakovu), dio kojeg je bila kapela Presvetog Srca Isusova.⁴ Redovnice ove družbe na Sušak su došle 1905. godine na poziv Bernardina Škrivanića, OFM Cap, te započele odgojno-prosvjetnu djelatnost (vođenje dječjeg zabavišta i davanja različitih pouka).⁵ Ovoj su se ženskoj redovničkoj družbi od 1926. godine na Sušaku pridružile i članice Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog (sa sjedištem Družbe u Zagrebu) koje su započele zdravstvenu djelatnost u državnoj bolnici na Sušaku.

U pogledu suradnje Adama Muchtina s članicama ženskih redovničkih zajednica bila je značajna upravo Družba sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog – Zagreb (dalje: Družba). Na to ukazuje postojeća građa, smještena u Arhivu Župe sv. Male Terezije od Djeteta Isusa (dalje: AŽMT) a i u Arhivu Provincije Majke Dobrog Savjeta – Rijeka (dalje: APMDS). Iako je fragmentarna i vrlo

1 Marko MEDVED, *Riječka Crkva u razdoblju fašizma. Nastanak biskupije i prvi talijanski upravitelji*, Kršćanska sadašnjost - Riječka nadbiskupija - Državni arhiv u Pazinu, Zagreb, 2015., str. 86.

2 M. MEDVED, *Riječka Crkva u razdoblju fašizma*, str. 60-66.

3 Goran MORAVČEK, Katolički pokret na Sušaku, u: *Stoljetnica života i rada Milosrdnih sestara svetog Križa na Sušaku*, Estera Radičević – Emanuel Hoško (ur.), Samostan Milosrdnih sestara sv. Križa – Adamić, Đakovo – Rijeka, 2005., str. 141.

4 G. MORAVČEK, Katolički pokret na Sušaku, str. 141

5 Estera RADIČEVIĆ, Milosrdne sestre sv. Križa u Hrvatskoj, napose na Sušaku, u: *Stoljetnica života i rada Milosrdnih sestara svetog Križa na Sušaku*, str. 27.

oskudna, ona ipak ukazuje na Muchtinovu višestruku povezanost sa sestrama navedene družbe. Ova je povezanost bila temeljno povezana s njegovom djelatnosti bolničkog kapelana u sušačkoj državnoj bolnici.

Muchtin i milosrdnice

1. 1. Nastanak provincije sa sjedištem u Rijeci

U vremenu dolaska članica Družbe na Sušak godine 1926., Sušak je administrativno bio odvojen od Rijeke te pripadao Kraljevini Jugoslaviji. Budući da Družba tada nije bila razdijeljena na manje administrativne jedinice, sušačka zajednica sestara milosrdnica bila je pod upravom središnjice Družbe u Zagrebu. Ova činjenica postala je ključnom u pogledu opstanka sestara ne na Sušaku, već u Rijeci (u tada najbrojnijoj Družbinoj podružnici koja se nalazila u riječkoj državnoj bolnici) te je uskoro inicijativom riječkog biskupa Isidora Saina potaknula novu administrativnu rasporedbu Družbinih filijala. Tako, Rijeka je bila prva u tom procesu Družbine administrativne razdiobe te je 3. siječnja 1932. proglašena provincija sa sjedištem u Rijeci, pod zaštitom Majke Dobrog Savjeta. Imenovana je i prva Provincijalna uprava na čelu sa sestrom Arkandělom Hreščak, provincijalnom glavarićom. Družbine podružnice u Rijeci, bez Sušaka, činile su četiri zajednice s ukupno 54 članice.⁶

Novonastalu provinciju Kraljevina Italija priznala je godine 1934. i to pod imenom Talijanska provincija Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u Rijeci (ovaj naziv promijenjen je 1945. godine u: Riječka provincija sestara milosrdnica).⁷ S obzirom na to da Sušak nije teritorijalno pripadao Kraljevini Italiji, zajednica sestara milosrdnica u sušačkoj bolnici je pripala upravi Družbine provincije sa sjedištem u Zagrebu (koja je osnovana 8. prosinca 1932.). Tako je bilo sve do 1942., kada je usljed promijenjenih političkih okolnosti (talijanske okupacije) ova zajednica pripala provinciji sa sjedištem u Rijeci.

1. 2. Milosrdnice u sušačkoj bolnici

O samim počecima djelovanja sestara milosrdnica u sušačkoj državnoj općoj bolnici, kojoj su gravitirali bolesnici s područja cijelog Gorskog Kotara i sjevernog dijela Hrvatskog Primorja,⁸ odnosno o razlogu njihova dolaska te eventualnom pozivu koji im je bio upućen, nisu pronađeni podatci. Može se s

6 Livija KIRN – Vincencija NOSIĆ, *Sestre milosrdnice u Rijeci 1858-1978*, Rijeka, 1980., str. 235.

7 L. KIRN – V. NOSIĆ, *Sestre milosrdnice u Rijeci 1858-1978*, str. 51-56.

8 L. KIRN – V. NOSIĆ, *Sestre milosrdnice u Rijeci 1858-1978*, str. 135-139.

razlogom pretpostaviti da je kvalitetna dotadašnja zdravstveno-karitativna djelatnost Družbe u Rijeci (u riječkoj bolnici te privatnim sanatorijima) doprinijela nastojanjima bolničke uprave da u tu bolnicu dođu upravo sestre milosrdnice.

Milosrdnice su došle u sušačku bolnicu dvije godine nakon početka njezina rada.⁹ Prvih pet sestara milosrdnica stiglo je 15. prosinca 1926. te su tijekom šestomjesečnog djelovanja, odnosno do potpisivanja ugovora 10. lipnja 1927., preuzele vodstvo cijele bolnice od šezdeset kreveta, kojih se broj uskoro povećao na devedeset.¹⁰ Ugovor od petnaest točaka u ime Družbe potpisala je Roza Pelikan, vrhovna glavarica, a u ime javne bolnice na Sušaku Velimir Guteša, ravnatelj.¹¹ Sestre su preuzele njegu bolesnika, cjelokupni inventar i nadzor nad svim objektima i aparatima u sobama, potom vođenje bolničke kuhinje, kao i brigu za bolničko rublje. Sukladno stavkama ugovora sestre nisu smjele biti vratarice, ni čistačice liječničkih stanova i kancelarija, niti obavljati poslove kao što su bili ribanje, laštenje i slično. Nadalje, u ugovoru se navodi da će bolnička uprava nastojati “da svi u bolnici susreću sestre s onim poštovanjem i obzirom koji njihovu staležu dolikuje, a sestre imaju sa svakim blago i susretljivo postupati, te nastojati sa svoje strane da sve osoblje u bolnici bude zadovoljno i vjerno zavodu.”

Što je osobito bilo važno, bolnica je bila dužna omogućiti sestrama o vlastitom trošku “kućnu kapelu rimokatoličkog obreda, rimokatoličkog svećenika za svagdanju misu”, a također i dovoljno vremena za “redovničke dužnosti u granicama kućnog reda.”¹² U početku, bolnica nije imala kapelicu koja je sestrama bila ugovorom zagarantirana te su sestre svakodnevno, rano ujutro, odlazile na misu na Trsat. No, navodi se u kronici, “nakon kratkog vremena zauzimanjem poglavara, dvojice svećenika i samih sestara, jedna je prostorija u neposrednoj blizini sestrinskog stana bila uređena za kapelicu. Pošto bolnica nije imala financijskih sredstava, sestre su kapelicu uredile vlastitim sredstvima.”¹³ Međutim, poslije je bolnica vratila sestrama uloženi novac.

Budući da se broj bolesnika trajno povećavao, bilo je nužno povećati kapacitet bolnice. Godine 1932. započela je gradnja nove bolničke zgrade s kapacitetom od 180 kreveta. Dovršena je u prosincu 1934. te otvorena za bolesnike u veljači 1935. pod nazivom „Bolnica Kralja Aleksandra I.”¹⁴ Paralelno se broj

9 Radmila MATEJČIĆ – Marijan MATEJČIĆ, *Ars aesculapii, prilozi za povijest zdravstvene kulture Rijeke i Hrvatskog primorja*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1982., str. 167.

10 APMDS, Kronika (Rijeka – bolnica Sušak), 1.

11 APMDS, Ugovor od 10. lipnja 1926.

12 APMDS, Ugovor od 10. lipnja 1926.

13 APMDS, Kronika (Rijeka – bolnica Sušak), 2.

14 ADSM, Bolnica – Sušak; Radmila MATEJČIĆ – Marijan MATEJČIĆ, *Ars aesculapii, prilozi za povijest zdravstvene kulture Rijeke i Hrvatskog primorja*, 168.

sestara u ovoj zajednici povećavao te je od početnih pet narastao do dvadeset godine 1939., što je bio maksimalan broj zaposlenih sestara koji je bio zadržan i tijekom Drugog svjetskog rata.¹⁵ U prizemlju stare bolničke zgrade uređena je pritom velika kapela posvećena Srcu Isusovu, a sestre su stanovale u istoj zgradi. Nakon izgradnje nove bolničke zgrade i dalje su vodile sve bolničke odjele, kuhinju, praonicu te šivaonicu rublja.

Poslije talijanske okupacije Sušaka u travnju 1941. opstanak sestara milosrdnica u sušačkoj bolnici bio je doveden u pitanje zbog nastojanja Talijana da na mjesto sestara Hrvatica dovede Talijanke. S tim ciljem u srpnju 1942. šesnaest sestara milosrdnica i četiri liječnika moralo je napustiti bolnicu u roku od pola sata, što opisuje svjedočanstvo sestre Mare Gričar, tadašnje djelatnice bolnice: „Preko tumača razložili su nam da nas moraju internirati jer su neki radnici iz bolnice otišli u partizane. Ukrkali su nas na jedan kamion i u dva navrata pod puškama odvezli na željezničku stanicu Sušak. Pitali su nas hoćemo li u Zagreb ili u internaciju u južnu Italiju. Sve smo se odlučile za Zagreb. Na njihovo mjesto došle su milosrdnice iz Rijeke.”¹⁶ Brza intervencija uprave provincije sa sjedištem u Rijeci, koja je na Sušak poslala dvanaest sestara, bila je značajna za opstanak Družbe u sušačkoj bolnici, ali je ipak opseg djelatnosti sestara bio smanjen budući da su bolesnike-vojnike njegovale talijanske civilne bolničarke Crvenog križa.¹⁷ Za bolesnike se duhovno skrbio i vojni svećenik.

Što se tiče daljnjeg tijeka dinamike ove Družbine zajednice, kapitulacijom Italije 1943. godine sestre provincije sa sjedištem u Zagrebu ponovno su se vratile u bolnicu. Međutim, uspostavom jugoslavenske komunističke vlasti, godine 1947. pojedine sestre dobile su otkaz (kao višak radne snage), a godine 1948. bio je zabranjen rad u redovničkom odijelu. Iste godine sestrama je bio oduzet i stan unutar bolnice. Stanujući izvan bolničkih prostora (u privatnom stanu) sestre su ostale djelovati u bolnici u građanskom odijelu, a godine 1949. dobiven je nalog ispražnjavanja bolničke kapele što je bilo provedeno te su time odstranjena sva vjerska obilježja u bolnici, a sestre dovedene u određenu anonimnost nemogućnošću djelovanja u redovničkom odijelu uz ostale ideološki motivirane provedene restrikcije uprave.¹⁸

15 APMDS, *Šematizmi*: 1926.-1940.

16 APMDS, Iz uspomena sestre Mare Gričar.

17 APMDS, Kronika (Rijeka - bolnica Sušak), 6.

18 APMDS, Kronika (Rijeka - bolnica Sušak), 10.

2.2. Muchtin - duhovnik sušačke bolnice

Muchtinovo dušobrižničko djelovanje usmjereno prema redovnicama prvenstveno je dakle bilo vezano uz službu bolničkog kapelana odnosno ispovjednika sestara milosrdnica. Tu je službu vršio tijekom više od deset godina, do godine 1942. kada je nakon izgradnje župne crkve osnovana nova Župa svete Male Terezije od Djeteta Isusa, a Muchtin njezinim župnikom. Najraniji dokument koji ukazuje na povezanost Muchtina s redovnicama, konkretno milosrdnicama, odnosi se na dopis Senjskog i modruškog biskupskog ordinarijata od 23. rujna 1932. kojim je bio imenovan duhovnikom državne bolnice na Sušaku, u kojoj su sestre milosrdnice djelovale.¹⁹ Ondje je Muchtin bio premješten iz Senja, a uz ovu službu vršio je i službu vjeroučitelja u osnovnoj školi u Vežici i ženskoj osnovnoj školi na Sušaku.²⁰ Nadalje, dopisom Senjskog i modruškog biskupskog ordinarijata od 14. siječnja 1933. Muchtin je bio imenovan izvanrednim ispovjednikom sestara milosrdnica u sušačkoj bolnici.²¹ Dokumentacija također navodi da je u novoizgrađenoj bolnici godine 1935. blagoslovio novu kapelu i novi kip Srca Isusova.²²

Kako navodi kronika, soba bolničkog kapelana bila je smještena pokraj kapelice, a kapelan je svako jutro sa sestrama slavio euharistiju i bio trajno na raspolaganju bolesnicima. Uz Muchtina, značajnu ulogu u duhovnoj skrbi za bolesnike imale su sestre predvođeci i potičući različite pobožnosti. Primjerice, na odjelima se molila svaku večer krunica, a nerijetko su bolesnici obavljali pobožnost "Devet prvih petaka". Uz pobožnosti, bitna pastoralna aktivnost sestara događala se pred velike crkvene blagdane. Tako, pred Božić i Uskrs sestre su bolesnike pripremale i na primanje sakramenata (pričesti ili pomirenja).²³ Zbog plodne suradnje Muchtina i sestara vjerski život u bolnici bio je očito živ i raznolik. Tome je pridonosio i pjevački zbor kojeg je predvodila jedna od sestara koja je znala svirati harmonij.²⁴ Muchtin je navedeno razdoblje svog djelovanja i sam opisao sljedećim riječima: „To što je u bolnici bila kapela, što su bolničarke bile časne sestre redovnice, i u bolnici stalni duhovnik, bilo je od velike blagodati za bolesnike. Većina se ispovjedila i pričestila i rijetki su bili slučajevi da je netko umro bez sakramenata. Danas kad svega toga u bolnici nema, većina umire bez sakramenata.“²⁵ Jedna od fotografija iz APMDS potvr-

19 AŽMT, Dopis Senjskog i modruškog biskupskog ordinarijata od 23. rujna 1932.

20 Ivan ŠARIĆ, *Adam Muchtin umjetnik maloga puta*, Rijeka, 2014., 12.

21 AŽMT, Dopis Senjskog i modruškog biskupskog ordinarijata br. 125, od 14. siječnja 1933.

22 APMDS, Dopis Senjskog i modruškog biskupskog ordinarijata br. 214, od 23. listopada 1935.

23 APMDS, Kronika (Rijeka - bolnica Sušak), 4.

24 Arhiv Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog - Zagreb (dalje: ADSM), Bolnica – Sušak.

25 I. ŠARIĆ, *Adam Muchtin umjetnik maloga puta*, 13.

đu je da je četrdesetih godina Muchtin surađivao sa sestrama milosrdnicama i na katehetsko-pastoralnom planu te je zajedno sa sestrom Kleofinom Blažina pripremao bolesnu djecu za sakrament Prve pričesti.²⁶

Muchtinova služba bolničkog kapelana bila je značajna u pogledu buduće inicijative u vezi izgradnje crkve na Vežici. On u svojim zapisima o povijesti izgradnje župne crkve u Podvežici glede toga navodi: “U bolničku kapelu u kojoj sam svakog dana misio i ispovijedao, dolazilo je i radnim danom, a osobito nedjeljom i stanoviti broj vjernika iz Vežice, jer im je bilo pogodnije nego ići na Trsat. Direktor bolnice dr. Guteša, iako pravoslavac, nije se tome protivio, samo mi je rekao neka ih upozorim da ne idu po bolesničkim sobama. Ministranti su mi bili dečki iz Vežice.”²⁷ Uz Muchtina, kako navodi zapis povezan s godinom 1937., u pastoralu bolesnika sudjelovali su i ostali sušački svećenici, kao što je bio Šime Sironić, kateheta u sušačkoj gimnaziji, i Martin Bujanj, upravitelj trsatske župe svetog Jurja. Obojici je Muchtin jednom prilikom, prigodom njihove preduskrasne pastoralne aktivnosti u bolnici, ukazao na potrebu izgradnje crkve na Podvežici te ih zamolio da tu činjenicu spomenu biskupu Viktoru Buriću: “Poslije ispovijedi prošetali smo se Vežicom. Tom prilikom iznio sam im svoju misao, koja me je već dulje vremena zaokupljala, t. j. potreba crkve u ovom mjestu i kako bi trebalo u tom smjeru nešto poduzeti. Spomenuta gospoda složila su se sa mnom i ponukali me, da to iznesem g. Ordinariju i pokušam nešto učiniti. Budući da sam bio mlad svećenik, nisam se usudio u tako odgovornoj stvari sam obratiti na Ordinarija, da ne bi već kod prvog koraka stvar propala. Zamolio sam gospodu da stvari zajednički pokrenemo.”²⁸ Međutim, ova intervencija nije donijela brzo rješenje. No, intervencija mons. Ivana Vidasa, prepošta senjskog kaptola, koji je u ožujku 1938. bio pacijent u sušačkoj bolnici te se pritom često susretao s Muchtinom, ipak jest.²⁹

Muchtin je poslije osnutka župe na Podvežici godine 1942., čijim je župnikom postao, prestao biti bolničkim kapelanom. No, ostao je povezan sa sestrama milosrdnicama u sušačkoj bolnici (koje su bile teritorijalno na području njegove župe). U tom pogledu značajan je bio događaj smrt sestre Reverijane Šimunec, koji se dogodio tijekom njemačke okupacije, a navodi ga kronika zajednice sestara u sušačkoj bolnici: „Premda hranom nisu oskudijevale u zajednici je teško obolila s. Reverijana Šimunec. Ona se mnogo žrtvovala za bolesnike. Već je dulje vremena pobolijevala, ali nije prestala raditi. Tako rekući

26 ADSM, Bolnica – Sušak.

27 AŽMT, *Spomenica na gradnju crkve sv. Terezije M. I. u Podvežici* (Pretisak u: *Monumentum aere perennius - Spomenik trajniji od mjedi*, Župa sv. Terezije od Djeteta Isusa, Rijeka, 2015., 13).

28 AŽMT, *Spomenica na gradnju crkve sv. Terezije M. I. u Podvežici* (Pretisak u: *Monumentum*, 14).

29 AŽMT, *Spomenica na gradnju crkve sv. Terezije M. I. u Podvežici* (Pretisak u: *Monumentum*, 16).

umrla je na radnom mjestu. Pokopana je 27. ožujka 1944. na trsatskom groblju. Ispred lijesa išle su dvije djevojke u bjelini i nosile redovničke znakove, a sa svake strane lijesa išle su po tri sestre sa zapaljenom svijećom. Na vječni počinak otpratilo ju je dosta svećenika i sestara. Sprovod je predvodio bolnički kapelan g. Adam Muhtin. Ona je prva milosrdnica pokopana na trsatskom groblju.³⁰ Ovaj događaj navodi i *Spomenica* Župe, te se Šimunec određuje kao “vrlo zaslužna djelatnica sušačke bolnice”, a njezino ime spominje i *Matica umrlih Župe Podvežica*.³¹

3.3. Milosrdnice – podupirateljice Muchtinove župe

Milosrdnice su od samih početaka bile na različite načine prisutne i u Muchtinovoj Župi svete Male Terezije od Djeteta Isusa. Primjerice, *Knjiga doprinosa* od godine 1938. pokazuje da su sestre redovito financijski doprinosile i za gradnju crkve.³² Također, milosrdnice iz sušačke bolnice konkretnim su darovima godine 1942. doprinijele novoizgrađenoj podvežičkoj crkvi, što navodi župna *Spomenica*: “Tako je za prvi čas upotrebljen oltar od tvrdog drva, koji je crkvi na zamolbu upravitelja crkve darovala ovdašnja bolnica, a koji je prije, dok nije nabavljen novi, služio bolničkoj kapeli. Kapela u bolnici darovala je dvije misnice: zelenu i ljubičastu, monstrancu (neznatne vrijednosti), 6 svijećnjaka od mjedenog lima, velum i sakristijski ormar (kredenac) za misnice i kaleže, od bukovog drva. Sestre milosrdnice crvenu misnicu (gobelin); sestre Sv. Križa na Sušaku lijepu bijelu misnicu (tamburiranu).”³³ Uz to, iz bolničke kapele dopremljena je i krstionica “šesterokutnog oblika od bijelog dalmatinskog kamena, koju je svojedobno dao izraditi za kapelu u ovdašnjoj bolnici duhovnik iste bolnice Adam Muchtin, prenesena je u župnu crkvu i smještena u posebnu prostoriju podno tornja. Izgradili su je: Lojzo Matković iz Vežice sa još jednim klesarom, g. 1938. za Din. 1850.”³⁴

Daljnje veze Muchtina s milosrdnicama bilježe se u godini 1949., kada se početkom veljače navodi da su komunističke vlasti naredile iseljenje bolničke kapele, a potom i sestara. Dio inventara kapele, koji im je pripao, sestre su darovale župi u Podvežici.³⁵

30 ADSM, Bolnica – Sušak, 8.

31 AŽMT, *Matica umrlih Župe Podvežica sv. I.*, 30.

32 AŽMT, *Knjiga doprinosa*, 1938.

33 AŽMT, *Spomenica - Župa sv. I.* (Pretisak u: *Monumentum*, 99).

34 AŽMT, *Spomenica - Župa sv. I.* (Pretisak u: *Monumentum*, 129).

35 APMDS, Kronika (Rijeka - bolnica Sušak), 9.

4.4. Ostali kontakti sa sestrama milosrdnicama

Uz suradnju na pastoralno-katehetskom polju Muchtin je sa sestrama milosrdnicama surađivao i na polju svoje struke – umjetnosti. Na to ukazuje jedno opsežnije pismo (bez datuma) u kojem sestra Stela Matutina Sakač, dijeli s Muchtinom znanje o slikarskom umijeću dajući mu neke tehničke savjete, budući da je bila školovana umjetnica.³⁶ Godine 1965. dogodio se zanimljiv događaj, vezan uz središnju provincijsku kuću sestara milosrdnica u Rijeci. Povodom obnove samostanske kapele sv. Josipa, koja se nalazila u središnjoj kući provincije, sestre su godine 1965. pozvale stručnjake za crkvenu umjetnost, a među njima je bio Muchtin, predsjednik komisije. Kronika navodi: „Jednog dana pozvao je on na vratima provincijalne kuće i zamolio“ sestru portiricu da pozove sestru provincijalku. Portirica, „sudeći po njegovu izlizanu kaputu i skromnom držanju, mislila je, da je to neki siromah i ostavila ga, da pričeka pred vratima.“ Obavijestila je poglavaricu, koja je pomislila da je to siromah koji redovito dolazi i poslala mu novac. Kad mu je sestra pružila novac Muchtin se nasmijao i rekao: „Zar tako bogečki izgledam, da mi treba dati milostinju?“ Sestra ga je tada prepoznala, a poglavarica je ubrzo stigla. „Svi su se do suza nasmijali i otišli zajedno u kapelicu da odrede, koje će boje biti najprikladnije.“³⁷

Temeljem pronađenih dokumenata osobne prirode, primjerice pisama, može se zaključiti da je Muchtin ostvarivao i osobne kontakte sa sestrama milosrdnicama, a sukladno sadržaju može se pretpostaviti i da su bili česti. Na primjer, pronađena je razglednica iz Splita od 20. prosinca 1936., kojom mu sestra Nivela Sović, koja je tada djelovala u splitskoj državnoj bolnici, čestita Božić.³⁸ Uz to, za godinu 1965. pronađeno je nekoliko zapisa. Prvi se nalazi u AŽMT, a odnosi se na dopis Vrhovne uprave sestara milosrdnica u Zagrebu kojim župnika Muchtina u listopadu 1965. obavještava o smrti sestre Iluminata Ljubice Matković, rođene u Podvežici.³⁹

2. Naglasci u duhovnosti ženskog redovništva

Muchtin je očito bio vrlo zauzet duhovnik na što ukazuje činjenica da je za milosrdnice iz sušačke bolnice, za vrijeme svoje dušobrižničke službe, s talijanskog preveo *Život sv. Ludovike de Marillac, udovice le Gras suutemeljiteljice Družbe milosrdnih sestara Sv. Vinka Paulskog* kojeg je napisao Angelo Troisi.⁴⁰

36 AŽMT, Pismo sestre Stele Matutine Sakač.

37 APMDS, *Kronika Provincije*, 21. studenog 1966.

38 AŽMT, Pismo sestre Nivele Sović, 20. prosinca 1936.

39 AŽMT, Dopis Vrhovne uprave Družbe sestara milosrdnica br. 509/1965. od 21. listopada 1965.

40 I. ŠARIĆ, *Adam Muchtin umjetnik maloga puta*, 114.

Sam odabir svetice Lujze, a ne sveca Vinka – u vremenu kad je ona još uvijek (iako suutemeljiteljica) bila nedovoljno spominjana za razliku od isticanja Vin-ka Paulskog – može ukazati na to da je Muchtin želio ženama istaknuti ženski uzor. To bi stoga bila indikacija njegova nastojanja oko temeljitog i kvalitetnog pastoralna, koji vrednuje osobitost ženskog gledišta i pristupa duhovnosti.

Nadalje, potvrda ove tvrdnje nalazi se u izuzetno nadahnutom te zanosnim riječima oblikovanom nagovoru (bez datuma) pod nazivom „Zaručnica Kristova“, upućenom redovnicama povodom njihova redovničkog jubileja. Što se tiče sadržaja, Muchtin „visoku čast“ ovog životnog zvanja povezuje s djevičanstvom (zavjetom posvećene čistoće), gdje stavlja naglasak. Svoj nagovor obogaćuje poveznicama s crkvenim ocima te trajno zadržava svoje usmjerenje naglašavajući uzvišenost poziva, bit poziva u usredotočenosti na unutarnjost i nepodijeljenu pripadnost Bogu. Potom objašnjava odnos Crkve i Boga slikom vjenčanja, kako se navodi u Starom i Novom zavjetu. To potvrđuje i citatom iz Pavlove Poslanice Efežanima (5, 25-27) te sve povezuje sa zvanjem redovnica koje im donosi „visoku čast, plemenitu dužnost, slatku sreću“.⁴¹

Zaključak ovoga nagovora je znakovit jer u njemu Muchtin naglašava njemu osobito važnu krepost poniznosti: „U svakom čovjeku (je) želja da raste, da bude velik, slavan. To je san djeteta, zanos mladića i djevojke, težnja zrelih ljudi. Kad dakle u vama, č. s., zavlada ova jaka želja, kad vam se samostanske zidine i krug vaših svagdašnjih poslova pričini uzak, pomislite da ste Zaručnice Kristove. Sjetite se svoje časti koja nadmašuje sve zemaljske veličine.“⁴² Također, nastojanje oko poniznosti vidljivo je i u riječima kojima 1939. godine, na drugoj sjednici odbora za izgradnju crkve svete Male Terezije, predlaže da se crkva posveti jednoj redovnici – Tereziji od Djeteta Isusa, što je jednoglasno prihvaćeno: „Životom svojim, u kojem nema ništa velika, ništa bučna ni upadna, već sve maleno, tiho i obično, treba da bude uzorom modernog doba, doba oholosti i umišljene veličine. Potpunom odanošću u volju Božju i spremnošću kojom ju je vršila i kojom je postala tako velika, putokaz je današnjem buntovnom čovječanstvu.“⁴³

3. Postavke Muchtinova duhovnog vodstva žena

Muchtin je u svom pastoralnom radu bio u velikoj mjeri usmjeren na duhovno vodstvo žena. Uz pastoral redovnica, spominje se primjerice i laikinja

41 AŽMT, „Zaručnica Kristova“, 2.

42 AŽMT, „Zaručnica Kristova“, 3.

43 I. ŠARIĆ, *Adam Muchtin umjetnik maloga puta*, str. 22.

Bazilija Glavan, tajnica odbora za gradnju crkve sv. Terezije, koja je „prvi nama poznati cvijet u Muchtinovoj školi svetosti.“ Ona je bila rodom s Vežice, a umrla je mlada te „ostavila životno svjedočanstvo predanosti u Božju volju.“ Od izgradnje crkve pa do proljeća 1943. godine vršila je službu sakristanke.⁴⁴

Ovu tvrdnju o Muchtinovom usmjerenju prema pastoralu žena potvrđuje i njegov tekst pod nazivom „Krist i žene“, koji također ukazuje da je on bio čovjek svoga vremena. Što se tiče položaja žena u onodobnom društvu, u prvoj polovici 20. stoljeća (kada nastaje navedeni Muchtinov nagovor) žene nisu imale pravo glasa niti pravo nastupa u političkom životu. Do 1941. godine 67% žena bilo je nepismeno, a najveći postotak privredno djelatnih žena bio je zastupljen u poljoprivrednim zanimanjima. Dvije trećine zaposlenih žena radile su u slabije plaćenim zanimanjima, a za isti posao dobivale su manju plaću nego muškarci te su postojali zakoni koji su priječili napredovanje žena u pojedinim zanimanjima. U Slavoniji, primjerice, žena nije mogla biti samostalni staratelj svojoj djeci ili unucima, već se trebalo imenovati još jednoga staratelja.⁴⁵

Takve prilike usmjerile su jednu struju Hrvatskog katoličkog pokreta prema osnivanju Katoličkog ženskog pokreta, odnosno oblikovanju katoličkog feminizma početkom 20. stoljeća, kad se razvija Katolički ženski pokret a potom i ženske udruge, što je bio jedini ženski pokret i ženske udruge u Crkvi u Hrvatskoj.⁴⁶ O nužnosti organiziranog djelovanja žena list *Za vjeru i dom* piše po prvi put 1907. godine te potiče organiziranje Hrvatica – katolikinja sviju slojeva, a potrebu takvog organiziranja uredništvo opravdava borbom Katoličke crkve u cijelom svijetu protiv protuvjerske, liberalne ideje.⁴⁷

Tekst pod nazivom „Krist i žene“ ukazuje stoga na Muchtinovo poznavanje aktualnog društvenog statusa žena. Inzistirajući na ravnopravnosti muškaraca i žena, on ne docira, već usmjerava k unutarnjem oslobođenju žene utemeljenom na susretu s Kristom. Pritom, pokazuje zrelost i širinu promišljanja. Muchtin će „žensko pitanje“ obraditi navodeći četiri različita kulturološka konteksta: rimski, grčki, barbarski, kao i onaj kojeg će evanđeljem ostvariti Isus Krist. Na samome početku, navodeći odnos kršćana i Rimljana navodi da je žensko pitanje „jedan od problema o kojem se u današnjem doba veoma mnogo raspravlja. O ženi govori liječnik, političar, sociolog, o njoj govori mnogo kazalište i literatura. Dakle, neka govori o njoj jezikom i kat. propovjednik.“⁴⁸

44 I. ŠARIĆ, *Adam Muchtin umjetnik maloga puta*, str. 20-21.

45 Rebeka Jadranka ANIĆ, *Više od zadanoga, Žene u Crkvi u Hrvatskoj u 20. stoljeću*, Franjevački institut za kulturu mira, Split, 2003., str. 85-86.

46 R. J. ANIĆ, *Više od zadanoga*, str. 93.

47 R. J. ANIĆ, *Više od zadanoga*, str. 93.

48 AŽMT, „Krist i žene“, 1.

Muchtin navodi potom kategorije društvene nejednakosti muškaraca i žena, opisujući položaj žene u Grčkoj. Ponajprije, iznosi problem ženidbe i s tim povezano ćudoređe: „Budući da robovima većinom nije bila dozvoljena ženidba, znači, da se najveći broj grčkih djevojaka nije mogao uopće udavati. A budući da se nisu mogle udavati, to im je prijetila najdublja ćudoredna propast.“⁴⁹ Potom i obrazovanje: „Grčki mladić poznaje svaku duševnu naobrazbu svojega vremena, grčka djevojka naprotiv učila je jedino plesati i pjevati. Poradi ove velike duševne razlike između muža i žene nije moglo doći do pravoga razumijevanja i do prave veze.“⁵⁰ Naposlijetku, navodi i potpunu obespravljenu ženu u braku: „Ako je muž htio, mogao ju je otpustiti. Žena nije smjela nikakvog posla sklopiti, nije smjela ništa kupovati, nikakve oporuke učiniti. Ako je postala udovicom, tada je bio najstariji njezin sin njezinim skrbnikom. A kakvo je pravo imala na djecu? Nikakav! ... Grčka žena bila je bez časti, bez slobode, bez ljubavi...“⁵¹

Na pitanje koje postavlja „Što ima žena zahvaliti Kristu?“, Muchtin odgovara: „Prije svega da je muž uopće jednom riječi časti, cijeni, kao jednu koja je njemu ravna, jednaka. Prije svega da se je muž udostojao (da ju je muž počastio) da s njome govori, kao s jednom koja je njemu jednaka. (...) Židovskim književnicima nije bilo dozvoljeno da ženu jednom riječi počaste pa bilo to i njihova vlastita sestra. (...) Sada, Krist Gospodin je ovaj ponizujući propis dokinuo.“ Uz to, Muchtin ističe primjere iz Evandjelja, ponajprije osobu Samarijanke u susretu s Isusom Kristom za kojeg navodi da je „bio prvi odlučan korak k poštivanju žene i njezinoj emancipaciji.“⁵² Zanimljiva je također Muchtinova usporedba grčkog filozofa Sokrata i Krista: „Kada je Sokrat, glasoviti učenjak, u svojem društvu počeo govoriti o filozofiji, poslao je žene iz sobe van, da muškarcima kod učenja ne smetaju. Krist, svjetlo svijeta, ... među svojim slušateljima pozdravlja i žene, majke, i time je učio da imaju i onu isto tako vrijednu besmrtnu dušu kao i muševci. Uistinu Krist je kralj žena! Mogu li još i dalje govoriti, što ima žena zahvaliti Kristu?“⁵³

Zaključak

Valorizacija Muchtinova pastoralnog djelovanja usmjerenog prema članicama ženskih redovničkih zajednica, ali i žena općenito, s obzirom na njegov

49 AŽMT, „Krist i žene“, 2.

50 AŽMT, „Krist i žene“, 2.

51 AŽMT, „Krist i žene“, 3.

52 AŽMT, „Krist i žene“, 4.

53 AŽMT, „Krist i žene“, 5.

opseg te smjernice, temelji se na vrlo fragmentarnoj i oskudnoj dokumentaciji koja ipak može dovesti do određenih zaključaka. Jedan je od jasnih pokazatelja naravi ovog odnosa dinamika pastoralnog rada koja se odvijala tijekom njegova djelovanja u sušačkoj državnoj bolnici, u kojoj je djelovala zajednica sestara milosrdnica. S jedne strane, vidljiv je Muchtinov trud oko omogućavanja što kvalitetnijih sadržaja (što svjedoči prijevod životopisa svete Lujze de Marillac s talijanskog jezika, namijenjen sestrama milosrdnicama u sušačkoj bolnici), kao i osluškivanje duhovnosti vremena koja je temeljno bila oblikovana postavkama Hrvatskog katoličkog pokreta (na što ukazuju tekstovi “Zaručnica Kristova” i “Krist i žene”). S druge strane, zamjetna je i njegova otvorenost za suradnju, koja se očitovala u dinamičnom vjerskom životu bolnice, odnosno u pastoralu bolesnika kojemu su uz Muchtina značajno doprinosile i sestre milosrdnice.

Muchtin je nastavio svoju suradnju sa sestrama milosrdnicama i nakon svog odlaska iz sušačke bolnice. Iz postojećeg materijala vidljivo je da je sa sestrama surađivao i na području umjetnosti, od njih je tražio savjet, a također i davao savjet prilikom uređenja samostanskih liturgijskih prostora (kao što je bilo primjerice uređenje kapele svetog Josipa u središnjoj kući provincije sa sjedištem u Rijeci). Uz to, zanimljivo je svakako upozoriti na osobne kontakte koje je Muchtin ostvarivao sa sestrama milosrdnicama, a svjedoče ih primjerice različita pisma ne samo od sestara milosrdnica koja su očito trajno bila razmjenjivana.

Nadalje, Muchtinova desetgodišnja služba bolničkog kapelana bila je važna i u pogledu izgradnje nove crkve svete Male Terezije od Djeteta Isusa u Podvežici, a potom i osnutka nove župe budući da je bolnička kapela okupljala i mnoge vjernike s tog područja te je na taj način uočena potreba novog, većeg bogoslužnog prostora. Članice sušačke zajednice sestara milosrdnica podupirale su tu inicijativu financijskim doprinosima te primjerice donacijom inventara bolničke kapele nakon njezina zatvaranja. Stoga, iako o temi odnosa Adama Muchtina i redovnica malo znamo, ipak Muchtina možemo na tom polju pastoralnog rada opisati zauzetim i dosljednim duhovnikom, koji je svoje znanje i sposobnosti znao kvalitetno i stručno posredovati različitim osobnostima i različitim zvanjima.